

ORZECZENIE

Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ustalając warunki pracy i płacy robotników rolnych na obszarze województw: warszawskiego i m. st. Warszawy, białostockiego, lubelskiego, łódzkiego i kieleckiego z wyłączeniem powiatu olkuskiego, na rok służbowy 1936/37.

Na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoływania Nadzwyczajnych Komisji Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686) oraz zarządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 12 grudnia 1935 r. „Monitor Polski” Nr. 286, poz. 366), Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza w składzie: Przewodniczącego Wacława Preniera, Członka Wydziału, jako przedstawiciela Ministerstwa Opieki Społecznej, Radcy Michała Bańszkiewicza, jako przedstawiciela Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych i Sędziego Sądu Apelacyjnego Władysława Kurkowskiego, jako przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości, na posiedzeniach, odbytych w dniach 20, 21, 22, 23 i 24 grudnia 1935 r. w Warszawie, w sprawie warunków pracy i płacy robotników rolnych w województwach: warszawskim i m. st. Warszawie, białostockim, lubelskim, łódzkim i kieleckim z wyjątkiem powiatu olkuskiego — po wysłuchaniu opinii przedstawicieli pracodawców i pracowników rolnych oraz biorąc pod uwagę zarówno ogólną sytuację gospodarstw rolnych, jak i całokształt warunków zatrudnienia w rolnictwie,

orzeka:

warunki pracy i płacy robotników rolnych na rok służbowy 1936/37 w województwach warszawskim i m. st. Warszawie, białostockim, lubelskim, łódzkim i kieleckim; z wyłączeniem powiatu olkuskiego, ustalić jak następuje:

DZIAŁ I. ORDYNARJUSZE.

Zasady ogólne.

§ 1. 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony pracowników z normalną zdolnością do pracy: fernali, luzaków (parobków), stróżów, pastuchów, polowych, karbowych, włodarzy i gumiennych.

2. Karbowi, włodarze i gumienni otrzymują żyta w wysokości co najmniej o 1 kwintal więcej od fernali (§ 15 i 16).

3. Stangretów (lorysiów) i t. d. nie uważa się za fernali, o ile pełnią stale obowiązki przy koniach uługowych.

4. Luzacy (parobcy), t. j. ordynariusze, do obowiązków których nie należy obrządzanie ko-

od norm, przewidzianych w § 16 niniejszego działu, dostają 24 ary ziemi pod ziemniaki, kapustę i ogrodowinę oraz 10 kwintali ziemniaków gotowych (§ 18), oraz mają prawo trzymać 1 krowę (§ 19). Jako luzak może być również ugodzony pomocnik pastucha i mleczarek, który może obrządząć parę koni służących do odwożenia mleka.

5. Inwalidzi, pracujący narówni z pozostałymi pracownikami z normalną zdolnością do pracy w rolnictwie, pobierają równe z nimi wynagrodzenie tak w gotówce, jak i w naturaljach. Inwalidzi o zmniejszonej zdolności do pracy mogą być górzni na niższych warunkach.

§ 2. 1. Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1936 r., a kończy się dnia 31 marca 1937 r. Obie strony obowiązują trzymiesięczne wypowiedzenie indywidualnej umowy pracy przed upływem terminu wygaśnięcia niniejszego orzeczenia, a najpóźniej dnia 31 grudnia 1936 r. Robotnikowi, któremu wypowiedziano pracę, pracodawca obowiązany jest wydać przy wypowiedzeniu zaświadczenie o zwolnieniu (konotatkę). Niewypowiedzenie umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1936 r. włącznie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Uchylenie się przez którąkolwiek ze stron od przyjęcia wypowiedzenia umowy o pracę tejże nie przedłuża. Wypowiedzenie umowy o pracę traci moc prawną, o ile pracodawca do dnia 31 marca 1937 r. nie ureguluje wobec pracownika wszystkich zobowiązań, wynikających z niniejszego orzeczenia, i w tym wypadku umowa o pracę automatycznie przedłuża się na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku nastąpić może na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej, lub też wyroków sądów państwowych, działających według kompetencji.

2. Konotatka winna zawierać imię i nazwisko pracownika, charakter jego pracy, czas i miejsce pracy, datę zwolnienia oraz podpis pracodawcy lub jego zastępcy.

§ 3. 1. Zatargi wynikłe na tle umowy o pracę pomiędzy pracodawcą a robotnikami, regulują Komisje Rozjemcze bądź Sądy Państwowe, według kompetencji. Do czasu uzyskania właściwego orzeczenia lub wyroku nie wolno: 1) pracodawcom wstrzymywać świadczeń, 2) pracownikom przerywać pracy.

2. W wypadkach ciężkiego przewinienia pracodawcy może wstrzymać przed orzeczeniem lub wyrokiem świadczenia w zbożu i gotówce, w razie jednak wygrania sporu przez robotnika pracodawca winien wydać wstrzymane świadczenia wraz z dodatkiem miesięcznym w wysokości 1½% od wstrzymanej należności.

§ 4. 1. Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki dla pracowników mniej korzystne, niż warunki orzeczenia niniejszego, są nieważne, z wyjątkiem specjalnych wypadków, przewidzianych w tem orzeczeniu.

2. W razie klęsk żywiołowych powiatowe Komisje Rozjemcze uprawnione są do orzekania o zmianie warunków, przewidzianych w orzeczeniu niniejszym, po otrzymaniu uprzednio opinii Ministerstwa Opieki Społecznej w przedmiocie istnienia dostatecznych podstaw do zmiany warunków w związku z rozmiarami klęsk.

§ 5. 1. Pracodawca winien wydać bezpłatnie pracownikom książeczki obrachunkowe, zawierające kontrolę wydawanej ordynarii i pensji wraz z potrąceniami i spisem powierzonych im inwentarzy. Książeczki te winny być podpisane przez pracodawcę lub jego zastępcę oraz pracowników. Poza tem pracodawca wydaje bezpłatnie robotnikom swego folwarku na ręce wybranego przez nich przedstawiciela jeden egzemplarz orzeczenia niniejszego.

2. Książeczki obrachunkowe złożone u pracodawcy nie powinny być dłużej przetrzymywane, niż dziesięć dni.

§ 6. 1. Zawarcie indywidualnej umowy z ordynariuszem nie może być uzależnione od trzymania przez niego posyłek.

2. Żony pracowników nie mogą być zmuszane do pracy. Dojenie krów i inne roboty odbywać się mogą na zasadzie osobnej umowy.

Czas pracy.

§ 7. 1. Przeciętny czas pracy w rolnictwie w ciągu roku ustala się na dziewięć godzin 20 minut, przyczem rozkład godzin pracy ustala się według poniższej tabeli. Tabela ta ułożona jest na zasadzie czasu słonecznego, różniącego się od państwowego o 25 minut.

Tabela czasu pracy.

Miesiąc	Praca do południa	Przerwa na śniadanie	Przerwa obiadowa	Praca po południu	Przerwa na podwieczorek
Styczeń	8—12	—	1½	1½—4.00	—
Luty	7½—12	—	1½	1½—5.00	—
Marzec	1—10 11—20 21—31	7—12	—	1½—5.30 1½—6.00 1½—6.30	—
Kwiecień	1—10 11—20 21—30	6—12	½	1½—6.40 1½—7.00 1½—7.20	—
Maj	1—10 11—20 21—31	6—12	½	1½—7.30 1½—7.50 1½—8.00	½
Czerwiec	1—10 11—20 21—30	6—12	½	2—8.20 2—8.20 2—8.30	½
Lipiec	1—10 11—20 21—31	6—12	½	2—8.30 2—8.20 2—8.00	½
Sierpień	1—10 11—20 21—31	6—12	½	2—7.50 2—7.30 2—7.00	½
Wrzesień	1—10 11—20 21—30	6—12	½	1½—6.40 1½—6.20 1½—6.00	—
Październik	1—10 11—20 21—31	7—12	—	1½—5.30 1½—5.20 1½—4.50	—
Listopad	7½—12	—	1½	1½—4.15	—
Grudzień	8—12	—	1½	1½—3.45	—

2. Robotnicy fernali mają być zwalniani przed południem o pół godziny wcześniej, aniżeli inne kategorie robotników, a to dla koniecznego obrządku inwentarza.

3. Za początek pracy rano i popołudniu uważa się wyjście z podwórza lub z naznaczonej zbiórki przed mieszkaniem pracowników, a za koniec zejście z pola. O ile pole leży dalej, niż 2 km od podwórza, robotnika należy zwolnić z pracy o 10 minut wcześniej, w stosunku do każdego kilometra powyżej dwóch.

4. W razach pilnej potrzeby powyższy podział rozpoczęcia i końca pracy oraz przerw jedzeniowych może być zmieniony, jednakże tylko w ten sposób, by ogólna ilość godzin pracy pozostała ta sama.

5. Na żądanie pracodawcy, w razie pilnej potrzeby, pracownicy są obowiązani do pracy poza

wyżej określonym czasem, lecz za osobnym wynagrodzeniem po cenach za godzinę 35 gr. Wynagrodzenie za nadgodziny nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca udzielił robotnikowi następnego dnia urlopu na czas o 25% dłuższy, niż trwała praca ponad normę dnia poprzedniego. Do robotników pobierających wynagrodzenie za roboty wykonane poza uśrednionym wyżej czasem pracy nie zaliczają się pastuchy, stróże nocni i dozorczy, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

6. Wypłata za pracę w godzinach nadliczbowych winna być dokonywana w terminach miesięcznych zdołu.

7. Samowolne i niezasadne opuszczenie roboty podczas godzin pracy oraz niestawienie się do pracy jest niedopuszczalne. Samowolne spóźnienie się jest niedopuszczalne i powoduje potrącenia, jak przy nadgodzinach.

§ 8. 1. Obrządek inwentarza odbywa się po godzinach pracy, bez specjalnej dopłaty. Wstawianie do obrządku inwentarza oraz naszykowanie wozów i narzędzi powinno mieć miejsce nie wcześniej, niż na 2 godziny przed rozpoczęciem pracy.

2. Obrok, siano i t. p. karm. dla inwentarza ma być przygotowany uprzednio w godzinach pracy w miejscach na to przeznaczonych. Kolejne wypianie w nocy w stajni oraz dyżury w dniu świątecznym obowiązują wszystkich fernali i luzaków bez specjalnej dopłaty.

3. Pastuch jest wolny od pracy co trzeci dzień świąteczny (niedziele i święta) i na ten czas zostaje zastąpiony przez innych, wyznaczonych w tym celu pracowników.

4. O ile luzakowi polecono czasowo obrządkować konie w zastępstwie fernala, to otrzymuje on za każdy dzień zastępstwa 25 gr.

5. Do siania nawozów sztucznych pracodawca daje pracownikom worki i dopłaca im od hektara 20 gr. Prócz tego przy sianiu nawozów sztucznych, gryzących, a zwłaszcza azotniaku wapna, nie mogą być zatrudnione kobiety; pracownicy zaś używani do ich siania mają otrzymać ochraniacze na oczy.

§ 9. Stróże nocni mają codziennie wolny czas do zakończenia robót przedpołudniowych. W czasie przerwy obiadowej obowiązani są do stróżowania. Po przerwie zaś otrzymują czas wolny, równy przerwie obiadowej, stosownie do tabeli czasu pracy (§ 7). Następnie stróże mogą być zatrudniani przy robotach koło inwentarza, w domu i t. p., z wyjątkiem czterech miesięcy: listopada, grudnia, stycznia i lutego. W miesiącu zaś od 1 października do 31 marca stróż otrzymuje koźuch dworski na czas warty, która nie może zaczynać się wcześniej, niż o godz. 18-ej (6-ej).

§ 10. Praca w dniu świątecznym może być wykonywana li tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenie za godzinę 45 gr; w gorzelniach i krochmalniach na żądanie pracodawcy praca odbywa się zgodnie z ustawą z dnia 18 grudnia 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr. 94, poz. 734) i również po tej cenie.

§ 11. W dni ulewne i wyjątkowej niepogody roboty w polu nie powinny być wykonywane.

Stosunek wzajemny.

§ 12. 1. Pracodawców oraz ich zastępców obowiązują grzeczne traktowanie pracowników i ścisłe przestrzeganie warunków umowy, a zwłaszcza regularne wypłacanie przewidzianych świadczeń i płac. Pracowników obowiązują grzeczność wobec pracodawców i ich zastępców, ścisłe przestrzeganie zawartych umów, pilne i sumienne spełnianie obowiązków, dążność do największej wydajności pracy i stosowanie się do wszystkich zarządzeń pracodawcy lub jego zastępcy odnoszących się do wykonywania obowiązków służbowych oraz przestrzeganie wszystkich przepisów porządkowych w obrębie folwarku, jakoteż dbałość i staranne obchodzenie się z powierzonym sobie inwentarzem żywym i martwym.

2. Delegat, mąż zaufania (przedstawiciel robotników) nie może być gorzej traktowany od innych pracowników.

Warunki wynagrodzenia.

§ 13. 1. Zgodnie z § 16 niniejszego działu ordynariusze pobierają płacę w gotówce kwartalnie zdołu i ordynarię.

2. Wypłata pensji winna następować nie później, niż dnia 7-go następnego miesiąca.

§ 14. 1. Wysokość ordynarii dla poszczególnych województw i powiatów określa § 16 niniejszego działu. Ordynarię wydaje się zgóry i to w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału.

2. W razie niemożności wydania należnej ordynarii z powodu wypadków losowych lub w terminie na 1 lipca, ustalenie terminu ma nastąpić w drodze bezpośredniego porozumienia stron.

3. Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 15. 1. W sprawie składu ordynarii postanawia się, co następuje:

- a) pracownik otrzymuje 3, względnie 2 kwintale pszenicy, a to zgodnie z § 16 niniejszego działu;
- b) co najmniej 9 kwintali otrzymuje w życie;
- c) resztę zółta, brakującą do ustalonej dla majątku normy ordynarii, wydaje się w jęczmieniu.

2. Od pracodawcy zależy podwyższenie ilości wydawanego na ordynarię żyta zamiast jęczmienia ponad ustalone minimum.

3. W majątkach, gdzie sieją groch w dostatecznej ilości, ordynariusze mogą żądać zamiast 1 kwintala pszenicy 80 kg grochu.

4. W majątkach, gdzie sieją w dostatecznej ilości hreczkę albo grykę a nie sieją pszenicy, ordynariusze żądać mogą po 1 kwintalu hreczki albo gryki za każdy kwintal pszenicy.

5. W majątkach, gdzie nie sieją pszenicy, wydaje się żyto w stosunku za 1 kwintal pszenicy 1,3 kwintala żyta.

§ 16. 1. Pensję i ordynarię na rok 1936/37 ustala się, jak następuje:

I kategoria: pensji 140 zł oraz ordynarii 15 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: jedrzejowskim, kaliskim, kolskim, krasnostawskim, kutnowskim, łęczyckim, łódzkim, lubelskim, miechowskim, nieśazawskim, opatowskim, pińczowskim, puławskim, sandomierskim, sieradzkim, włosławowskim, warszawskim i m. st. Warszawie;

II kategoria: pensji 120 zł oraz ordynarii 15 kwintali w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: białymskim, brzezińskim, ciechanowskim, częstochowskim, gostyńskim, grójceńskim, hrubieszowskim, ilżeckim, konińskim, kozienickim, lipnowskim, lubartowskim, łaskim, łowickim, mińsko-mazowieckim, piotrkowskim, płockim, pułuskim, radomskowskim, radomskim, rypińskim, sochaczewskim, stopnickim, tureckim, wieluńskim, włoszczowskim i zamojskim;

III kategoria: pensji 120 zł oraz ordynarii 14 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: będzińskim, chełmskim, garwolińskim, mławskim, płońskim, przasnyskim, rawskim, siedleckim, skierniewickim, sokołowskim, węgrowskim i zawierciańskim;

IV kategoria: pensji 110 zł oraz ordynarii 14 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: janowskim, kieleckim, końskim, łukowskim, makowskim, opoczyńskim, radzyńskim, radzyńskim, sierpeckim i tomaszowskim;

V kategoria: pensji 110 zł oraz ordynarii 13 1/2 kwintala w stosunku rocznym obowiązują w powiatach: augustowskim, białostockim, białskim, bielskim, biłgorajskim, łomżyńskim, grodzieskim, ostrołęckim, ostrowskim, sokółskim, suwalskim, szczuczynskim, włodawskim, wołkowskim i wysoko-mazowieckim.

W powiatach: brzezińskim, gostyńskim, grójceńskim, janowskim, jedrzejowskim, kaliskim, kolskim, kutnowskim, lubartowskim, lubelskim, łęczyckim, łowickim, łódzkim, miechowskim, nieśazawskim, opatowskim, pińczowskim, piotrkowskim, płockim, puławskim, radomskowskim, sandomierskim, sieradzkim, stopnickim, tureckim, warszawskim i m. st. Warszawie, wieluńskim i włosławowskim — ordynariusze otrzymują w składzie ordynarii 3 kwintale pszenicy (§ 15).

3. We wszystkich innych powiatach ordynariusze otrzymują w składzie ordynarii 2 kwintale pszenicy (§ 15).

4. W powiatach I, II, III, IV kategorii za obopólnym porozumieniem do 2 kwintali żyta lub jęczmienia może być wypłacone w gotówkę łącznie z pensją.

§ 17. 1. Pracodawcy są uprawnieni do przemienienia ordynarii na swój rachunek i wówczas z przeważaniem w § 16 ordynarii potrącają 1 1/2 kwintala żyta.

2. W wypadku dawania przemiału przez pracodawcę robotnikowi przysługuje prawo określenia, jaka ilość ordynarii ma być zmieszana na pytel, razówkę i kaszę.

3. Przemienienie ordynarii winno być dokonane najdalej w ciągu pierwszego miesiąca kwartału, za który wydaje się ordynarię.

4. Na rozkurz odlicza sobie młyn maksimum przy razówce 2%, przy pytle i kaszy 5%.

5. Poza tem pobieranie innych opłat i miarek jest niedozwolone.

Ziemia pod ziemniaki.

§ 18. 1. Ordynariusz otrzymuje 30 arów ziemi pod ziemniaki, kapusie i ogrodowiny oraz 15 kwintali ziemniaków gotowych, zdrowych i suchych. Na zasadzie indywidualnej umowy wzajemnej 30 arów ziemi może być wydane 35 kwintali ziemniaków gotowych. Za obopólnym porozumieniem również zamiast 15 kwintali gotowych ziemniaków może być wydana odpowiednia ilość roli.

2. Sadzenie ziemniaków winno odbywać się — jeżeli nie umówiono się inaczej w danym majątku — w połowie między początkiem a końcem sadzenia ziemniaków dworskich. Pole przeznaczone pod ziemniaki powinno być w takim

samym stanowisku, jak pole przeznaczone pod ziemniaki dworskie. Przygotowanie mechaniczne ziemi pod ziemniaki i obróbka ich winny być takie same, jak ziemniaków dworskich. Zastrzega się, że wszystkie ziemniaki pracowników powinny być sadzone obok siebie w jednym miejscu.

3. O ile pracownik nie posiada sadzonek, może otrzymać takowe od pracodawcy w ilości potrzebnej do sadzenia należnej roli; wówczas z przewidzianej w Orzeczeniu ilości roli potrąca się przestrzeń ziemi, odpowiadającą ilości wydanych kartofli.

Utrzymanie inwentarza.

§ 19. 1. Ordynariusz ma prawo trzymać dwie krowy z jednym przychowkiem do dwóch miesięcy.

2. Jeżeli trzyma jedną krowę, to otrzymywał będzie 120 litrów mleka w ciągu roku na okres zapuszczenia krowy.

3. Jeśli krów nie trzyma, to otrzymywał będzie 1 1/2 litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

4. Zmiana w ciągu roku ustalonych indywidualną umową warunków trzymania inwentarza może nastąpić tylko w drodze obopólnego porozumienia stron. Ten ostatni przepis nie ma zastosowania, jeśli ordynariuszowi padną krowy, a odszkodowania mu nie przysługują.

5. Pracownik otrzymuje mleko świeże niezbierane.

6. W razie niemożności wydania mleka, pracownik otrzymuje równoważnik w gotówce lub w życie, licząc 1 litr mleka równy 1 kg żyta.

7. Pracodawca daje utrzymanie dla krów ordynariusza.

8. Utrzymanie dla bydła ma być latem na odpowiednim pastwisku takim, jak i dla bydła dworskiego (z wyjątkiem sztucznych pastwisków i łąk kośnych), jednakże niekoniecznie wspólnym. Przy osobnym pastwisku daje pracodawca osobnego pastucha. W braku odpowiedniego pastwiska bydło ordynariusza otrzymywał będzie zieleną paszę w dostatecznej ilości lub 7 1/2 kg kiszonych liści buraczanych lub 7 1/2 kg kiszonych wytlóków albo 1/2 kg suchych wytlóków na jedną sztukę dziennie, z wystarczającą ilością szezki. Podczas miesięcy zimowych, t. j. w okresie stabilacji, otrzymują pracownicy na sztukę bydła dziennie po 8 kg zdrowej szezki i plew zbożowych, z dodaniem wywaru lub pulpy. Tam, gdzie nie wydają wywaru lub pulpy, pracownik otrzymuje na każdą sztukę 1 kwintal ziemniaków, albo 1 1/2 kwintala innych okopowych mieszczyń, lub równoważnik w otrębach lub w makuchach, albo 2 kwintale wytlóków niezapstych (dołowanych) lub 15 kg wytlóków suchych, lub też stosowny równoważnik w konicyrnie lub sianie, a mianowicie po 1,75 kg konicyrny lub po 2 kg siana na dzień i sztukę.

9. Zamiast wymienionych dodatków do szezki i plew zbożowych, pracodawca może wyznaczyć pracownikowi 4,5 arów ziemi na każdą sztukę bydła, dość wcześniej jednak, aby pracownicy mogli zużytkować tę ziemię jednocześnie z sadzeniem swoich ziemniaków. Słomę dla inwentarza otrzymują pracownicy w miarę potrzeby.

10. Pracodawca ubezpiecza obowiązkowo bydło pracownika od ognia. W wypadkach pożaru, wynikłego z winy lub nieostrożności pracownika, traci tenże prawo do pobrania odszkodowania za spalone, należące do niego bydło.

11. Wprowadzenie do dworskiej obory nowej sztuki bydła nie może nastąpić bez poprzedniego zezwolenia pracodawcy lub jego zastępcy, a to dla uniknięcia zarazy.

§ 20. Pracownik ma prawo trzymać dowolną ilość trzody chlewnej, w granicach istniejącego pomieszczenia w chlewach czeladnich. Trzymanie kur jest dozwolone, trzymanie zaś gęsi, kaczek, gołębi, królików i t. p. za... od obopólnej umowy.

Opał.

§ 21. 1. Pracownik otrzyma 13 jednostek opałowych. Jednostka opałowa równa się:

10,2 metrom sześciennym przestrzennym torfu sztychlowego,

6,8 metrom sześciennym przestrzennym torfu deptanego,

5,1 metrom sześciennym przestrzennym torfu prasowanego,

2,5 kwintalom węgla,

1 kupce galezi wymiaru 1,75 metra szerokości, 1,75 metra wysokości i 2 metry długości.

2. Przy wydawaniu opału w drzewie obowiązują wydanie 12 metrów sześciennych przestrzennych drzewa szczapowego suchego, przyciem 1 metr sześcienny przestrzenny drzewa szczapowego równa się: 1,5 metra sześciennego przestrzennego karpiny rąbannej lub 1,25 metra sześciennego przestrzennego drzewa niesuchego.

3. Wybór materiału opałowego przysługuje pracodawcy, zastrzegając się jednak, że przy wydawaniu węgla co najmniej 1/4 opału, a przy wydawa-

niu w innym materiale co najmniej $\frac{1}{4}$ opatu musi być wydane w szczapach.

4. Torf winien być wydany w normalnie suchym stanie i w przeciętnie dobrym gatunku.

5. Sprzedaż opatu jest niedopuszczalna.

Mieszkanie.

§ 22. 1. Mieszkanie pracownika musi się składać conajmniej z jednej izby z podłogą drewnianą oraz komory.

2. Izby winny być wytykowane, a conajmniej dokładnie wylepione, ze szczelnymi drzwiami i oknami na zawiasach.

3. W oknach mają być całe szyby; w razie stłuczenia szyby pracownik jest obowiązany wstawić ją w ciągu dwóch tygodni. Wapna niegaszonego do białenia dostarcza pracodawca dwa razy do roku, w ogólnej ilości 15 kg na mieszkanie. Podłogi mają być położone i piece doprowadzone do porządku przed 1 listopada 1936 r. Mieszkania mają być ze szczelnym dachem, tam, gdzie dachy są popsułe, muszą być naprawione w ciągu miesięcy letnich. W majątkach, gdzie woda zacieka do piwnic i mieszkań pracowników, winny być one zabezpieczone w ciągu lata od wody napływowej.

4. Pracodawcy winni dbać, aby otoczenie mieszkań pracowników było higieniczne. Obowiązuje wybrukowanie dostępu do studzien oraz zastąpienie zginiłych cembrzyn nowymi, lub też zastąpienie pracownikom w inny sposób zdrowej i czystej wody do picia. Zbiorniki na nawóz nie mogą znajdować się w bliższej odległości, aniżeli 20 metrów od mieszkań służbowych. Pracownicy mają składać nawóz ze swoich chlewów w przeznaczonym na to miejscu. W pobliżu mieszkań mają znajdować się zasłonięte ustępy w dostatecznej ilości, które pracownicy obowiązani są utrzymywać w czystości i porządku. Gdzie jest odpowiednie pomieszczenie w dotychczasowych budynkach, jak również przy mieszkaniach nowowybudowanych, powinna być urządzona łaźnia.

5. W innych majątkach, o ile tylko istnieje możliwość, pracodawcy są obowiązani do urządzenia kąpieli.

6. Pożądaniem jest, aby pracodawcy, mający w folwarkach elektryczność, wprowadzali ją do mieszkań pracowników. Koszty prądu płaci pracownik.

7. Pracownicy są obowiązani utrzymywać mieszkanie w porządku; trzymanie inwentarza w mieszkaniu jest stanowczo wzbronione. Sublokatorów nie wolno przyjmować bez zgody pracodawcy, któremu przy wprowadzeniu się ma być zameldowany skład rodziny pracownika.

§ 23. Pracownik otrzymuje pomieszczenie na ziemiach, pomieszczenie dla bydła we wspólnej chlewni, lub specjalnie przeznaczonym na to budynku, oraz pomieszczenie dla dwóch sztuk trzody chlewnej i pomieszczenie na opał, nadto w miarę potrzeby słomę do sienników oraz w miarę możliwości ściółkę dla swego inwentarza, przyczem nawóz stanowi własność pracodawcy.

Ubezpieczenie.

§ 24. 1. Do czasu wprowadzenia ubezpieczeń pogrzebowych, na wypadek śmierci pracownika, żona lub dzieci zmarłego mają otrzymywać przez pół roku: połowę pensji, połowę ordynarii, utrzymanie dla jednej krowy, pół ziemi pod ziemniaki i ziemniaków gotowych, jak również możliwość korzystania ze wszystkich innych świadczeń przewidzianych w niniejszym orzeczeniu narówni z innymi pracownikami. Jeżeli rodzina zmarłego pracownika posiada dwie krowy, to druga krowa otrzymuje w lecie paszę na pastwisku, w zimie siewkę; o ile posiada jedną krowę, a umowa przewiduje dodatek w mleku zamiast drugiej krowy, to dodatek ten zostaje obliczony w stosunku 10 litrów za każdy miesiąc przepracowany od 1 kwietnia 1936 r. przez zmarłego pracownika. Jeżeli ziemniaki zostały zasadzone przed śmiercią ordynariusza, rodzina zmarłego ma prawo do całego zbioru. Na koszty pogrzebu otrzymuje nadto tytułem zapomogi 25 zł i trumnę zrobioną na miejscu, lub w razie odmowy przyjęcia trumny równoważnik w gotówce.

2. Mieszkający razem członkowie rodziny zmarłego pracownika, korzystający z powyższej zapomogi, nie mogą chodzić do roboty poza obrębem folwarku, jeżeli przed śmiercią ordynariusza stałe się do niej nie zobowiązali i jeżeli pracodawca daje im zatrudnienie. Wynagrodzenie członków rodziny zmarłego ordynariusza za pracę nie może być niższe od cen, obowiązujących w folwarku dla danej kategorii robotników.

§ 25. Na wypadek śmierci żony pracownika otrzyma on tytułem zapomogi 20 zł, na wypadek śmierci dziecka 15 zł. We wszystkich wypadkach powyższych otrzyma także trumnę zrobioną na miejscu, lub w razie odmowy przyjęcia trumny równoważnik w gotówce.

§ 26. 1. Na wypadek kalectwa lub śmierci robotnika, spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik, ewentualnie jego

rodzina, korzysta w gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nieobjętych ustawą z dnia 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148), z pełnych świadczeń przewidzianych w niniejszym orzeczeniu do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracownika, bądź jego rodziny, nie mniej jednak, jak przez pół roku. Postanowienie niniejsze w niczym nie ogranicza praw takiego robotnika, wpływających z przepisów kodeksu cywilnego. Może być jednak zastąpione zatwierdzoną przez Ministerstwo Opieki Społecznej ogólną umową, regulującą wzajemne prawa i obowiązki pracodawców i pracowników na wypadek kalectwa lub śmierci pracownika z powodu nieszczęśliwego wypadku przy pracy.

2. W pozostałych majątkach obowiązują przepisy ustawy z dnia 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148).

3. W celu uniknięcia nieszczęśliwych wypadków mają być wprowadzone ochraniacze przy wszystkich tych maszynach, do których zastosować się dadzą.

§ 27. 1. Do czasu wprowadzenia ustawowego ubezpieczenia na starość pracodawcom nie wolno przy końcu roku służbowego wręczać konotalek tym ordynariuszom, rzemieślnikom i komornikom, którzy przepracowali na dobro pracodawcy lub danego gospodarstwa 25 lat, oraz tym pracownikom dniówkowym, którzy przepracowali w danym gospodarstwie lub u danego pracodawcy 25 lat, w tem uprzednio przynajmniej 20 lat w charakterze ordynariusza, i stracili całkowitą lub częściową zdolność do pracy z tytułu starości.

2. Powyższy okres 25 lat liczy się dla robotników dniówkowych, ordynariuszy, rzemieślników i komorników od ukończenia 18-ego roku życia.

3. Tytułem do zwolnienia tych pracowników nie może być niezdolność do pracy, lecz przewinięcia służbowe.

4. Pracownicy objęci niniejszym artykułem obowiązani są do wykonywania swych obowiązków w granicach swej zdolności do pracy, pomimo przepracowanych 25 lat.

5. W wypadku stwierdzonej zupełnej niezdolności do pracy z powodu starości pracownik nie jest obowiązany do pracy i w tym wypadku świadczenia jego mogą być obniżone, jednak nie niżej, niż do połowy świadczeń ordynariusza.

6. Udowodnienie zupełnej niezdolności do pracy lub jej zmniejszenia ciąży na pracowniku.

7. Pracownik taki obowiązany jest przeprowadzić się do wskazanego przez pracodawcę mieszkania, składającego się z jednej izby, nawet poza terenem danego majątku.

§ 28. Rezerwistom powołanym na ćwiczenia, lub w razie mobilizacji, wydaje się świadczenia zgodnie z obowiązującymi w tej mierze ustawami i nie uważa się tego za przerwę w pracy (do § 27 niniejszego działu).

Szkoły i ochronki.

§ 29. 1. Pracodawcy opłacają początkową naukę dzieci pracowników tam, gdzie to wymaga osobnych dopłat. Poza tem pracodawcy utrzymują ochronkę dla dzieci w wieku od lat 4 do 7 w folwarkach, w których liczba tych dzieci przekracza 20. O ile pracodawca założył ochronkę, a dzieci pracowników w liczbie conajmniej 15-tu do ochronki w ciągu 3-ch miesięcy nie uczęszczały, pracodawca założona ochronkę likwiduje, a koszt 3-ch miesięcznego utrzymania ochroniarki dzieli pomiędzy wszystkich ordynariuszy, którzy, mając w tym wieku dzieci, tychże do ochronki nie posyłałi. Inspektor pracy w porozumieniu z inspektorem szkolnym rozstrzyga, czy przeszkodą do otwarcia ochronki jest brak lokalu.

2. W razie uchylenia się pracodawcy od wykonania przepisów niniejszego paragrafu obowiązany on będzie płacić na ręce właściwego inspektora szkolnego na rzecz oświaty robotników rolnych danego powiatu sumę odpowiadającą kosztom utrzymania ochronki i ochroniarki w ciągu roku służbowego.

3. Osiągniętym w tej drodze funduszem rozporządza Komisja, złożona w równej liczbie z przedstawicieli organizacji zawodowych pracodawców i pracowników pod przewodnictwem inspektora szkolnego przy współdziałale właściwego inspektora pracy.

4. Prawo występowania o wykonanie niniejszego paragrafu przysługuje pracownikom danego folwarku i właściwemu inspektorowi pracy.

Urlopy.

§ 30. 1. Pracownik otrzymuje w ciągu roku 12 dni urlopu w dni nieświętowane (święta obowiązują zgodnie z wydaniami w tej mierze ustawami), bez połączenia świadczeń. Pracownik może zażądać w czasie zimy urlopu nieprzerwanego do 6 dni, prztem jednocześnie nie więcej, niż jeden z folwarku.

2. Wybór dni urlopu odbywa się w porozumieniu z pracodawcą, z wyjątkiem wyjazdów, spowodowanych pisemnym wezwaniem związków zawodowych, w tych bowiem wypadkach pracodawca winien jest zgodzić się na zaproponowany dzień urlopu.

3. W czasie pilnych robót, jak siewy, żniwa, sianokosy i kopanie, urlopy mogą być wydawane w wypadkach wyjątkowo pilnych. Wyjazdy na skutek wezwania urzędów państwowych nie są wliczane do ulupów. O ile pracodawca zgadza się na łączne dwa lub trzy dni urlopu, które obejmują jedno święto, dzień ten liczy się za dzień urlopu. Poza tem odchodzącemu robotnikowi należy się 6 dni wolnych na wyszukanie pracy.

Strawne.

§ 31. 1. Pracownikowi wyslanemu w drogę należy się tytułem strawnego za dobę 1,60 zł, za obiad 80 gr, za kolację 60 gr. Dobę liczy się od 16 godzin wzwyż.

2. Opóźnienie posiłku o 2 godziny nie pociąga za sobą wypłaty strawnego. W drodze godziny pracy nie obowiązują.

Furmanki.

§ 32. 1. Pracownicy otrzymują:

- a) zbiorową furmankę do jednego z najbliższych młynów i z młyna;
- b) do zwózki w dni powszednie swoich produktów rolnych, wyprodukowanych w tymże folwarku;
- c) po księdza — z chrztem, ślubem i pogrzebem.

2. Fornalowi, jadącemu wysłaną w interesie pracowników furmanką, w dni powszednie czy to świąteczne nie należy się żadne dodatkowe wynagrodzenie, jak też za kolejne wyjazdy w dni świąteczne po doktora, do kościoła i t. p.

3. Wyjazdy, noszące wyraźnie charakter wyjazdów prywatnych pracodawcy poza godzinami pracy, winny być wynagradzane, jak praca poza godzinami służbowymi (§§ 7 i 10).

4. Pracownicy otrzymują furmankę po lekarza i akuszerkę, oraz wspólną:

- a) jedną na kwartał do najbliższego miasta w dniu targowym;
- b) jedną na miesiąc w dzień świąteczny, wybrany przez pracowników do najbliższego miasta, względnie stacji kolejowej, według wyboru pracowników.

5. W razie nieuzasadnionej odmowy dania furmanki w dniu przez pracowników wybranym, pracownikom przysługuje zwrot faktycznych kosztów za wynajętą furmankę; za uzasadnioną odmowę uważa się wyjątkową niemożność gospodarza dania furmanki w dniu przez pracowników wybranym.

Zawiadomienie o wolnych miejscach.

§ 33. Wszyscy właściciele ziemscy obowiązani są zawiadomić do dnia 15 marca 1937 r. odnośnie Wojewódzkie Biura Funduszu Pracy zarówno o każdym wypowiedzeniu miejsca robotnikowi, jako też o każdym wolnym miejscu.

DZIAŁ II. RZEMIEŚLNICZY.

§ 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony: kowali, stelmachów, stolarzy, ślusarzy, mechaników, szoferów folwarcznych, ogrodników, chmielarzy, rybaków i t. p. stałych, wykwalifikowanych robotników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych.

§ 2. 1. Obowiązują następujące paragrafy działu I, ustalające warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 5, 7, 10, 12, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33.

2. §§ 7 i 10 działu I, ustalające warunki pracy i płacy dla ordynariuszy i uwaga II niniejszego paragrafu, nie dotyczą ogrodników, chmielarzy, rybaków, mechaników i t. p., których charakter zajęcia powoduje konieczność wykonywania pewnych czynności poza ustalonym czasem pracy dziennej.

3. W mieszkaniach dwuizbowych normy opalu podnoszą się o 30%.

4. Rzemieślnik za godziny nadliczbowe otrzymuje wynagrodzenie przewidziane dla ordynariuszy za pracę w dni świąteczne (§ 10 działu I).

5. § 17 działu I, ustalające warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje z tem, że pracodawca ponosi koszty przemiału lub wzmacniania dodaje 10% ordynarii w życie.

§ 3. § 2 działu I, ustalające warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje, z wyjątkiem terminu rozpoczęcia roku służbowego, który to termin uzależnia się od istniejących zwyczajów stosownie do danego fachu.

§ 4. Pracodawcy nie są uprawnieni do samowolnej zamiany pewnych świadczeń w naturze na inne. Jeżeli jednak warunki gospodarce wymagają tej zamiany, może być ona dokonana przez bezpośrednie porozumienie stron, przy pośrednictwie inspektora pracy, wreszcie w drodze rozjemczej.

§ 5. Wynagrodzenie w gotówce i w naturaljach pozostaje na rok 1936/37 w tym samym stosunku procentowym do wynagrodzenia ordynariuszy, jaki ustaliły powiatowe komisje polubowne na rok 1922/23.

DZIAŁ III. KOMORNICY I KOMORNICE.

§ 1. 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony komorników i komornic. W rozumieniu niniejszego orzeczenia za komorników uważa się pracowników folwarcznych, zgodzonych na cały rok, otrzymujących dworskie mieszkania, lub równoważnik komornego oraz naturalną i wynagrodzenia gotówkowe za dzień pracy wg niniejszego orzeczenia.

2. Robotnicy rolni z pełną zdolnością do pracy, o ile stale pracują i wykonywują te same czynności, co ordynariusze, choćby nawet pod inną nazwą byli ugodzeni, winni być wynagrodzeni na równi z ordynariuszami danego folwarku.

3. Komorników ugodzonych rocznie obowiązują przepracowanie minimum 150 dni w miesiącach: kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień i wrzesień oraz 120 dni w miesiącach: październik, listopad, grudzień, styczeń, luty i marzec.

§ 2. 1. Wypłaty gotówkowe dla komorników uskutecznia się w tych samych terminach, jak dla stałych robotników dniówkowych.

Wynagrodzenie w gotówce.

Kategorie	I grupa powiatów		II i III grupa powiatów		IV i V grupa powiatów	
	zima	lato	zima	lato	zima	lato
a) Komornik zdolny do wszystkich robót . . .	0,65	0,95	0,55	0,85	0,50	0,80
b) Pozostali komornicy . .	0,35	0,45	0,30	0,40	0,25	0,40
c) Komornice . .	0,25	0,35	0,20	0,30	0,20	0,25

Podział powiatów według § 16 Działu I.

3. Komornicy i komornice pracują wedle tabeli czasu pracy. Za pracę poza tabelą komornice otrzymują zapłatę o 25% wyższą od przeciętnego pełnego zarobku godzinnego dorosłych pracowników dziennych mężczyzn, względnie kobiet, zgodzonych na rok.

§ 3. Komornik i komornica otrzymują połowę tej ilości ordynarii, jaką otrzymuje ordynariusz. W sprawie składu ordynarii pozostaje stosunek procentowy ilości pszenicy, żyta i jęczmienia przewidziany dla ordynariuszy. Ordynaryj wydaje się zgóry i to w pierwszych 2-ach tygodniach każdego kwartału. W razie niemożności wydania całej należnej ordynarii w dniu 1 lipca 1936 r. obowiązują wydanie połowy tejże, resztę zaś wydać trzeba z pierwszego omlotu przed 1 września; zboże wydawane na ordynaryj musi być zdrowe i dobrze oczyszczone w gatunku, jaki posiada majątek. Komornik ma prawo w razie istotnej potrzeby kupować zboże u pracodawcy po cenach przystępnych w ilości zależnej od liczebności swojej rodziny.

§ 4. Komornik i komornica otrzymują połowę tej przestrzeni ziemi pod ziemniaki i ziemniaków gotowych, jaką otrzymuje formal i to na zasadach, przewidzianych w § 18 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy.

§ 5. Komornikowi i komornicy wolno trzymać na warunkach § 19 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, jedną krowę z przychowikiem do 2-ach miesięcy.

§ 6. 1. Oprócz powyższego obowiązują §§ 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32 i 33 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy.

2. Z § 8 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązują tylko ustęp o nawozach sztucznych.

3. § 17 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązują z tem, że pracodawca dający przemiał potrąca 75 kg żyta z należnej ordynarii.

4. § 22 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, nie obowiązują, jeżeli komornicy zostali ugodzeni pod warunkiem jednego mieszkania na więcej, niż jedną rodzinę. Dozwolonym jest jednak umieszczenie 2-ach rodzin w jednym mieszkaniu tylko wtedy, jeżeli te dwie rodziny razem składają się najwyżej z 2-ach osób dorosłych (jednej plicy i czwórka dzieci. W tym wypadku opał wydaje się w myśl § 21 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, lecz nie na rodzinę, a na mieszkanie.

DZIAŁ IV. STALI ROBOTNICY DNIÓWKOWI.

§ 1. 1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony stałych robotników dniówkowych z pełną zdolnością do pracy, a mianowicie: domowników domowników i domowników komorników

oraz domowników rzemieślników, o ile ci ostatni wykonywują zwykle roboty rolne.

2. Powyżsi domownicy, ugodzeni jako stali robotnicy dniówkowi, pracując według tabeli czasu pracy (§ 7 Dział I) i pobierają za dzień pracy wynagrodzenie, określone w niniejszym orzeczeniu.

§ 2. Jeżeli z domownikami luzaka zostanie zawarta umowa o pracę w folwarku w charakterze stałego robotnika dniówkowego kategorii III i umowa ta jest przez robotnika dniówkowego wykonywana, natenczas luzak otrzymuje wynagrodzenie formalu.

§ 3. 1. Indywidualne umowy zawiera pracodawca bezpośrednio z domownikami lub też, o ile idzie o małoletnich, z ich prawnym opiekunem. Z chwilą zawarcia takiej umowy pracodawca jest obowiązany stać stale, codzienne zatrudnienie, a pracownik stale uczęszczać do pracy.

2. Jeżeli pracodawca nie dostarczy domownikowi pracy, winien mu zapłacić zarówno w gotówce, jak w naturaljach, tak jak za dzień przepracowany. Pracodawca nie jest obowiązany dostarczać pracy w dni ulewne i wyjątkowej niepogody. Pracownikowi zaś te dni wliczają się do obowiązkowego minimum. Pracownik winien przepracować co najmniej 120 dni w ciągu 6 miesięcy zimowych i co najmniej 140 dni w ciągu 6 miesięcy letnich, z wyjątkiem pracowników do lat 16, w stosunku do których obie strony obowiązują minimum 15 dni w miesiącu.

3. Pracownik III kategorii może być godzony do wykonywania prac sezonowych (minimum 20 dni w miesiącu).

4. Jeżeli pracownik opuści pewną ilość dni z powyżej oznaczonego minimum, nie będąc chorym lub upoważnionym do tego przez pracodawcę, pracodawca za każdy dzień niestawienia się nie wyda mu żadnych świadczeń i ponadto potrąci normę dzienną żyta. Pracownik winien uprzedzić pracodawcę, jeśli nie może stawić się następnego dnia do pracy.

5. Ci domownicy, którzy zawarli indywidualną umowę z pracodawcą, zgodnie z niniejszym orzeczeniem, pracować mogą poza folwarkiem przed wygaśnięciem terminu trwania umowy najmu tylko za zgodą pracodawcy.

§ 4. Obowiązują następujące paragrafy Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 7, 11, 12, odnośny ustęp § 27, 31 i 8 w punkcie o nawozach sztucznych.

§ 5. Na żądanie pracodawcy, w razie potrzeby, pracownicy są obowiązani do pracy poza czasem, określonym w § 7 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, lecz za osobnym wynagrodzeniem, po cenach za godzinę o 25% wyższych od normalnego wynagrodzenia tak w naturaljach, jak i w gotówce. Za spóźnianie się do pracy stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy jest niedopuszczalne. Praca w dni świąteczne może być wykonywana li tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 50% wyższych od normalnego wynagrodzenia, tak w naturaljach, jak i w gotówce.

§ 6. Ustala się trzy kategorie robotników dniówkowych:

Kategoria I — do lat 16;

Kategoria II — wszystkie dziewczęta ponad lat 16 i chłopcy od lat 16 do 18;

Kategoria III — chłopcy od lat 18, zdolni do wszystkich robót i do kosy.

§ 7. 1. Warunki wynagrodzenia stałych robotników dniówkowych ustala się, jak następuje:

I) w naturaljach:

a) żyta otrzymują dziennie za dzień pracy:

Kategoria I — 1 kg,

Kategoria II — 1½ kg,

Kategoria III — 2 kg. Żyto wydaje się kwartalnie zdołu, przyczem na 1 lipca może być wydana połowa należnej ilości żyta, druga zaś połowa będzie wydana po żniwach;

b) kartofli otrzymują rocznie:

Kategoria I — 8 kwintali,

Kategoria II — 12 kwintali,

Kategoria III — 16 kwintali. Wydawanie kartofli uskutecznia się co pół roku zdołu w terminach: 1 października 1936 r. i 31 marca 1937 r.

2. W wypadkach wydawania roli pod ziemniaki wydaje się dla I Kategorji 7 arów ziemi, dla II Kategorji 10 arów ziemi i dla III Kategorji 14 arów ziemi.

3. W razie porzucenia pracy ze złej woli przez stałego robotnika dniówkowego przed końcem roku, sprzęt pola, wydany mu pod ziemniaki zamiast gotowych kartofli, należy do pracodawcy, za zwrotem ilości kartofli użytych do sadzenia; również połowa żyta, należnego pracownikowi w końcu kwartału, przechodzi na własność pracodawcy.

4. Koszty przemiału ponosi pracodawca lub wydaje wzamian 10% wydanej ilości żyta.

5. II) W gotówce według poniższej tabeli:

POWIATY	Wynagrodzenie dzienne gotówkowe dla					
	I kat.		II kat.		III kat.	
	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich
Z ł o t y c h						
1. Warszawa miasto i powiat, Będzin, Błonie, Ciechanów, Gostynin, Grójec, Kalisz, Kutno, Łask, Łęczyska, Łódź, Łowicz, Nieśazawa, Płock, Pułusk, Sochaczew, Włocławek i Zawiercie,	0,45	0,60	0,60	0,90	0,70	1,00
2. Brzeźnia, Częstochowa, Garwolin, Iłża, Jędrzejów, Kielce, Koło, Konin, Koszkie, Koronice, Łasany, Lipno, Lubartów, Lublin, Łuków, Maków, Miechów, Mińsk Maz., Mława, Opole, Opoczno, Piotrków, Płock, Płońsk, Puławy, Radom, Radzyń, Radomsko, Radzymin, Rawa, Rybin, Sandomierz, Siedlce, Sieradz, Sierp, Skiernewice, Stąpork, Turek, Węlin, Włoszczowa i Zamość,	0,40	0,55	0,55	0,85	0,65	0,95
3. Augustów, Białe, Białystok, Bielsk, Białogóra, Chelm, Grodno, Hrubieszów, Janów, Łomża, Ostrołęka, Ostrow, Praszka, Sokółka, Sokółów, Suwałki, Szczuczyn, Tomaszów, Węgrów, Włodawa, Wolkowysk i Wysokie Mazowieckie,	0,35	0,50	0,50	0,80	0,60	0,90

6. Jako miesiące letnie uważa się kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, pozostałe jako zimowe.

7. Wypłaty gotówkowe stałym robotnikom dniówkowym uskuteczniać należy co miesiąc zdołu.

§ 8. 1. W gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nieobjętych ustawą z dnia 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. Nr. 16, poz. 148), na wypadek kalectwa, spowodowanego nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik korzysta z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracowników, bądź ich rodzin, niemniej jednak, jak przez pół roku, przyczem za podstawę obrachunku przyjmuje się minimum dni pracy, ustalone w § 5 niniejszego działu. Postanowienie niniejsze w niczem nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów Kodeksu Cywilnego.

2. W pozostałych majątkach obowiązują przepisy ustawy z dnia 30 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. Nr. 16, poz. 148).

DZIAŁ V. ROBOTNICY SEZONOWI.

§ 1. Orzeczenie niniejsze obowiązuje z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej strony robotników sezonowych w rolnictwie.

§ 2. 1. Za robotników sezonowych, w znaczeniu niniejszego orzeczenia, uważa się tych robotników, którzy się kontraktowo obowiązują do robót rolnych w sezonie od dnia zakontraktowania ich aż do ukończenia wszystkich robót polnych, względnie wszystkich wykopków i którzy mieszkają u pracodawcy we wspólnych koszarach, przeznaczonych dla robotników sezonowych.

2. Umowa z pracownikami, godzonymi na krótszy termin niż na cały sezon, powinna być sporządzona na piśmie lub w obecności świadków.

3. Za obopólną zgodą mogą być pracownicy sezonowi zatrudniani przez całą zimę.

4. Zwolnienie robotnika sezonowego może nastąpić tylko za uprzednim 14-dniowym wypowiedzeniem.

§ 3. Czas pracy obowiązuje ten sam, jaki jest przewidziany w § 7 Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, wynagrodzenie zaś za nadgodziny w dniu powszednie wynosi o 25%, a w dni świąteczne o 50% więcej od normalnego wynagrodzenia zarówno w gotówce, jak w naturaljach.

§ 4. 1. Ordynaryj otrzymuje każdy robotnik i robotnica tygodniowo.

2. Ordynaria składa się:

z 15 kg ziemniaków,

z 7 litrów mleka zbieranego lub 3½ niezbieranego,

z 3½ kg chleba,

z ½ kg kaszy,

z 1 kg grochu,

z 1 kg maki,

z ¼ kg soli,

3. Wymiana na inny gatunek żywności jest za wspólnym porozumieniem dozwolona. W majątkach, które grochu nie sieją, może być wzamianę do przez pracodawcę wydana kasza lub mąka.

4. Gotowanie strawy odbywa się na koszt pracodawcy.

§ 5. 1. Poza ordynarię otrzymuje robotnik sezonowy wynagrodzenie gotówkowe:

Powiaty	I kategoria		II kategoria	
	zima	latą	zima	latą
I grupa powiatów . . .	0,70	1,00	0,90	1,20
II " " . . .	0,65	0,90	0,80	1,10
III " " . . .	0,60	0,80	0,70	1,00

Podział powiatów jak w § 7 Działu IV.

2. Jako kategorie robotników rozumie się: kategoria I — wszystkie kobiety ponad lat 16 i mężczyźni od lat 16 do 18; kategoria II — mężczyźni nad lat 18 zdolni do wszelkich robót i do kosy.

§ 6. Obowiązują następujące paragrafy Działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 7, 10, 11, 12, 31 i 8 w punkcie o nadwyżkach sztucznych.

DZIAŁ VI.

§ 1. Pracownicy, którzy nie podpadają pod ten z poprzednich działów niniejszego orzeczenia, a mieszkają w mieszkaniach pracodawcy i są zatrudniani nie stałe, otrzymują wynagrodzenie pieniężne w gotówce i w naturaljach nie niższe, niż robotnik sezonowy, przyczem wartość naturalji robotnika sezonowego określa się na 3 kg żyta pieniężne. Za mieszkanie, utrzymanie krowy i ziemi pod ziemniaki, o ile pracownik korzysta z tych nadawczych na zasadzie indywidualnej umowy — pracodawca może potrącić z należności pracownika za pracę nie więcej od następujących norm: za mieszkanie 2q żyta w stosunku rocznym, za krowę 3 q żyta w stosunku rocznym, za każde 10 arów ziemi po 1 q żyta w stosunku rocznym.

§ 2. Jeśli taki pracownik jest zatrudniony w majątku co najmniej 270 dni w roku, należy mu się wynagrodzenie w gotówce i w naturaljach, jak kornikowi.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje od dnia 1 stycznia 1936 r. do dnia 31 marca 1937 r.

Działo się w Warszawie, dnia 24 grudnia 1935 r.

Przewodniczący

(—) W. Prenier

Przedstawiciel Ministerstwa Opieki Społecznej.

(—) M. Banaszkiewicz

Przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

(—) W. Kurkowski

Przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości.